

Київський університет імені Бориса Грінченка

КОШЛЬ ОКСАНА ПЕТРІВНА

378:373.2.091.3.011.3-051 (043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОЄКТУВАННЯ
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Київському університеті імені Бориса Грінченка, м. Київ.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, доцент
Братко Марія Василівна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
директор Фахового коледжу «Універсум».

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Мачинська Наталія Ігорівна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
Лохвицька Любов Василівна,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
професор кафедри психології і педагогіки
дошкільної освіти.

Захист відбудеться 14 травня 2021 року о 13:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.133.06 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка (04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13-Б) та на сайті kubg.edu.ua.

Автореферат розіслано « _____ » квітня 2021 року.

В. о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Л. В. Козак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Трансформаційні процеси у вітчизняній системі освіти вимагають перегляду підходів до підготовки педагогів, зокрема вихователів закладів дошкільної освіти. Адже якісна і доступна дошкільна освіта – це розумна інвестиція у майбутнє держави, вона має вирішальне значення для особистісного розвитку дитини, закладає підґрунтя успішного навчання у школі, дає їй ширші можливості для самореалізації в дорослому житті. Саме тому є актуальним завдання оновлення професійної підготовки вихователів дітей дошкільного віку, а саме формування нової генерації вихователів, спроможних проєктувати безпечне розвивальне освітнє середовище закладу дошкільної освіти, яке буде здійснювати цілісний системний педагогічний вплив на особистість дитини, відповідати її особливостям, враховувати інтереси та потреби, стимулювати усебічний розвиток.

Концептуальні напрями вдосконалення й розвитку педагогічної освіти, в тому числі професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти, визначені законами України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2001), «Про охорону дитинства» (2001), Постановою «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011), Базовим компонентом дошкільної освіти (2021), Дорожньою картою розвитку української освіти (2014), Дорожньою картою освітніх реформ на 2015-2025 рр. (2015) та іншими нормативними актами.

Вітчизняні науковці завжди приділяли належну увагу дослідженню підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти. Проблема формування різних її складових відображена у працях учених: С. Балашової, Г. Кловак, Н. Лисенко, Г. Тарасенко (готовність майбутніх вихователів до експериментальної роботи); З. Борисової, І. Дичківської, К. Шапаренко (професійна компетентність майбутніх вихователів); Л. Артемової, Г. Беленької, О. Богінч, А. Богуш, О. Кононко, Т. Поніманської (формування дослідницьких умінь майбутніх вихователів); О. Денисової, Г. Косаревої, О. Мартинчук (готовність майбутніх вихователів до роботи в інклюзивних групах); Н. Гавриш, О. Коваленко, Л. Козак, Ю. Косенко (готовність майбутніх вихователів до інноваційної професійної діяльності); Н. Левінець, Л. Лохвицької, А. Циплюк (готовність майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища у закладі дошкільної освіти); І. Беха, К. Крутій (готовність майбутніх вихователів до організації освітньо-розвивального середовища) та ін.

Дослідження проблеми підготовки майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти спрямовує науковий пошук на вивчення феноменів проєктування та освітнього середовища. Проблему підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти до проєктної діяльності активно досліджують Г. Іванюк, Л. Крайнова, О. Ліннік, Н. Самойленко та ін.

Аналіз наукових, науково-методичних, психолого-педагогічних і методичних джерел засвідчив необхідність оновлення підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Актуальність предметного поля дослідження також підсилюється виявленими суперечностями між:

- зростанням вимог до професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти відповідно до базового стандарту та реальним станом їхньої готовності до професійної діяльності;

- необхідністю підвищення якості професійної підготовки майбутніх вихователів та недостатньо розробленим змістово-методичним забезпеченням цього процесу;

- необхідністю підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти та необхідністю розробки змісту, форм і методів цього процесу.

Отже, актуальність порушеної проблеми, її теоретична та практична значущість, недостатня теоретична розробленість у науковій літературі, а також необхідність подолання означених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Підготовка майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри теорії та історії педагогіки «Зміст і технології забезпечення якості неперервної педагогічної освіти в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний № 0116U003295). Тему дисертації затверджено Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол №13 від 17 грудня 2015 року) й узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 26 січня 2016 року).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи професійної підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

Мета дослідження – обґрунтувати та експериментально перевірити зміст, форми і методи підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

Відповідно до мети було окреслено **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати стан дослідження обраної проблеми у педагогічній теорії та практиці.

2. Схарактеризувати сутність і зміст базових понять дослідження.

3. Визначити структурні компоненти, критерії, показники та рівні готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити зміст, форми і методи підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти в процесі фахової підготовки.

Методологічну основу дослідження становлять загальнотеоретичні та методологічні положення філософії щодо взаємозв'язку теорії та практики; психології щодо розвитку особистості; педагогіки щодо цілісності та неперервності професійної підготовки майбутніх фахівців; сучасні концепції формування змісту

професійної підготовки вихователя закладу дошкільної освіти; системний, компетентнісний, середовищний, технологічний підходи до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти; розвиток та саморозвиток особистості у проєктній діяльності.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення та висновки щодо: філософії сучасної освіти (В. Андрущенко, В. Кремень, В. Огнев'юк, С. Сисоєва та ін.); підготовки спеціалістів у закладах вищої освіти (В. Бондар, В. Гладкова, О. Матвієнко, Н. Мачинська, Т. Мієр, Л. Сущенко, В. Тернопільська, Л. Хоружа та ін.); професійної підготовки фахівців дошкільної освіти (Л. Артемова, Г. Беленька, І. Дичківська, Л. Козак, К. Крутій, Л. Лохвицька та ін.); підготовки педагогів до проєктування (П. Андруховець, Т. Подобєдова, О. Ярошинська та ін.); сутності і змісту дошкільної освіти (Г. Беленька, А. Богущ, Н. Гавриш, Т. Пономаренко та ін.); середовищного підходу в освіті (О. Артюхіна, П. Брандт, М. Братко, В. Желанова, М. Іорданський, П. Лєсгафт, Ю. Мануйлов, В. Слободчиков та ін.); ролі середовища у розвитку особистості (Б. Ананьєв, П. Блонський, У. Бронфенбрєннер, Л. Віготський, Я. Корчак, М. Монтессорі, В. Панов, С. Русова, В. Сухомлинський, В. Ясвін та ін.).

Методи дослідження. Для реалізації мети та вирішення поставлених завдань використано комплекс наукових методів: *теоретичні* – аналіз, синтез, класифікація, узагальнення для вивчення сучасного стану дослідження проблеми у педагогічній теорії і практиці та визначення поняттєвого апарату дослідження; порівняння, абстрагування й конкретизація для обґрунтування сутності готовності майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти, її структури, критеріїв і показників; *емпіричні* – діагностичні (анкетування, тестування, опитування, бесіди, інтерв'ювання) для вивчення стану готовності майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) з метою перевірки ефективності визначених змісту, форм і методів навчання, що забезпечують підготовку майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти у процесі фахової підготовки, визначення рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти; *статистичні* – для аналізу одержаних даних, встановлення статистичної значущості результатів дослідження, їхньої кількісної і якісної інтерпретації; комп'ютерна обробка даних експерименту.

Експериментальна робота проводилась на базі Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка, Педагогічного фахового коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка, КЗ СОР «Лебединський педагогічний фаховий коледж імені А.С.Макаренка».

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: *вперше* визначено зміст понять «підготовка майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти» як складова професійної підготовки вихователя, що є цілеспрямованим, планомірним, організованим процесом формування системних знань про дитину, освітнє середовище, середовищний підхід в освіті, педагогічне проєктування та фахових умінь, що

забезпечують зорієнтованість на розвиток і саморозвиток індивідуальності вихованця у спеціально спроектованому та реалізованому освітньому середовищі закладу дошкільної освіти; «готовність майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти» як інтегральне, системне, особистісне утворення, яке включає аксіологічний, когнітивний, праксеологічний, рефлексивний компоненти та забезпечує здатність вихователів проектувати освітнє середовище закладу дошкільної освіти; розроблено критерії (ціннісно-мотиваційний, інформаційно-когнітивний, операційно-діяльнісний, професійно-рефлексивний), показники та рівні (низький, середній, високий) готовності; обґрунтовано зміст, форми і методи підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти; розроблено навчальну програму дисципліни «Проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти», доповнено відповідними темами зміст навчальних дисциплін, оновлено зміст практик та позааудиторної роботи; підбрано варіативність форм підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти, застосовано інтерактивні, проблемно-пошукові та проєктні методи; *уточнено* зміст понять дослідження: «освітнє середовище закладу дошкільної освіти», «педагогічне проектування»; *подальшого розвитку* набули концептуальні ідеї реалізації середовищного підходу в дошкільній освіті, форми і методи підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні робочої навчальної програми дисципліни «Проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти» (для студентів III курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст»/освітньо-професійного ступеню фаховий молодший бакалавр спеціальності 012 Дошкільна освіта); оновленні програм практик майбутніх фахівців дошкільної освіти, розробленні професійних кейсів, які містять цільові професійно-педагогічні завдання, що забезпечує формування практичних навичок та умінь застосування проєктних технологій, вправління й підвищення професійної майстерності.

Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, в системі післядипломної педагогічної освіти, у процесі самоосвітньої діяльності педагогів, для проведення тренінгів, майстер-класів для освітянської спільноти тощо.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка (акт про впровадження № 05-н від 28.01.2021 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (акт про впровадження № 1551 від 26.01.2021 р.), Педагогічного фахового коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка (акт про впровадження № 24 від 28.01.2021 р.), Комунального закладу Сумської обласної ради «Лебединський педагогічний фаховий коледж імені А.С. Макаренка» (акт про впровадження № 71/01-12 від 28.01.2021р.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 23 наукових публікаціях, а саме: 6 статей – у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному періодичному науковому виданні, 16 – у збірниках матеріалів конференцій.

Апробація результатів дисертації. Теоретичні положення і результати дослідження висвітлено й обговорено в рамках науково-практичних конференцій та семінарів різних рівнів: *міжнародних* – «Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії» (м. Київ, 2013 р.), «Актуальні питання сучасної педагогіки» (м. Острогор, 2013 р.), «Педагогіка у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій» (м. Київ, 2016 р.), «Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності й майбутнього» (м. Київ, 2017 р.), «Психологія і педагогіка: актуальні питання» (м. Харків, 2017 р.), «Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи» (м. Львів, 2017 р.), «Перспективні шляхи розвитку наукової думки» (м. Київ, 2018 р.), «Актуальні проблеми початкової освіти та інклюзивного навчання» (м. Львів, 2018 р.), «Сучасні стратегії педагогічної освіти в контексті розбудови суспільства сталого розвитку та євроінтеграції» (м. Київ, 2019 р.); *всеукраїнських* – «Стандарти дошкільної освіти: дискурс науки і практики» (м. Київ, 2014 р.), «Педагогічна персоналістика: теорія, історія, освітня практика» (м. Івано-Франківськ, 2016 р.), «Професійний розвиток та управління людськими ресурсами в системі післядипломної педагогічної освіти в контексті трансформації освіти України» (м. Київ, 2016 р.), «Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управління навчальними закладами» (м. Херсон, 2016 р.), «Теоретико-методичні основи підготовки конкурентоздатних фахівців у контексті сучасного ринку праці» (м. Кривий Ріг, 2017 р.), «Формування мовної особистості інформаційної доби» (м. Київ, 2017 р.), «Педагогічні інновації в освітньому просторі сучасного вищого навчального закладу», (м. Київ, 2018 р.), «Підготовка конкурентоздатних фахівців: виклики сучасності», (м. Кривий Ріг, 2018 р.), «Теоретико-методичні основи підготовки конкурентоздатних фахівців у контексті сучасного ринку праці», (м. Кривий Ріг, 2019 р.); *регіональних теоретико-практичних семінарах* – «Використання спадщини С.Ф. Русової у контексті розвитку духовного потенціалу та патріотично налаштованої особистості дитини дошкільного віку» (м. Прилуки, 2016 р.), «Наступність дошкільної та початкової освіти в контексті соціальної мобільності» (м. Львів, 2017 р.).

Структура та обсяг дисертації зумовлені логікою дослідження, яке складається із анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (479 найменувань, з них 17 – іноземною мовою), 16 додатків. Загальний обсяг дисертації – 309 сторінок, основний зміст – 215 сторінок. Ілюстративний матеріал подано у 15 таблицях та 10 рисунках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження обраної проблеми; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методологічні і теоретичні основи дослідження; розкрито теоретико-методологічну основу, визначено методи дослідження, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано інформацію про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації та структуру дисертації.

У першому розділі – *«Теоретичні основи підготовки майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти»* – узагальнено результат теоретичного аналізу базових понять дослідження; розкрито феномен освітнього середовища закладу дошкільної освіти як чинника розвитку дитини дошкільного віку; здійснено аналіз сучасного стану підготовки майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

Аналіз наукових джерел дозволив зробити висновок щодо поліфонічності понятійного апарату дослідження, що зумовило систематизацію базових понять у наступні групи: поняття, які розкривають сутність професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти (освіта, дошкільна освіта, вища освіта, професійна підготовка, професійна підготовка вихователя, готовність, готовність майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти); та ті, які описують особливості проектних освітніх технологій (проект, педагогічне проєктування, проектна діяльність); поняття, які стосуються середовищного підходу в освіті (середовище, середовищний підхід, освітнє середовище, освітнє середовище закладу дошкільної освіти).

Охарактеризовано кожен з визначених груп понять. Акцентовано увагу, що освіта складне та багатоаспектне поняття, яке трактується як: соціальний інститут; основа всебічного розвитку особистості; сукупність набутих здібностей, компетентностей, знань, умінь; процес і результат активної життєвої позиції індивідуума в суспільстві; ресурс конкурентоспроможності держави у світі. Зроблено висновок про стратегічне місце дошкільної освіти в системі безперервної освіти як такої, що закладає підґрунтя фізичного, емоційного, когнітивного, соціального розвитку особистості дитини упродовж життя. Аналіз теоретичних праць (Г. Беленька, І. Дичківська, Л. Козак, К. Крутій, Н. Лисенко, Л. Лохвицька, Н. Мачинська, Т. Поніманська, Т. Пономаренко) та практики діяльності ЗВО, уможливив висновок, що підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти це багатofакторний, спеціально організований освітній процес, результатом якого є готовність особистості до ефективного здійснення професійної діяльності в галузі дошкільної освіти на основі сукупності визначених компетентностей.

Аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених (В. Беспалько, К. Приходченко, С. Сисоева, Л. Хоружа, А. Хуторської, О. Ярошинська) дозволив виокремити основні підходи до тлумачення поняття «проєктування», яке розглядається як: вид діяльності (творчої, педагогічної, управлінської); цілісна освітня технологія (особистісно-орієнтоване навчання майбутніх фахівців, організація освітнього процесу, створення освітнього середовища). Узагальнення зазначених наукових поглядів дозволило уточнити поняття «педагогічне проєктування» як прогностичну освітню діяльність педагога, що покликана забезпечити реалізацію ідей гуманістичної особистісно-зорієнтованої системи освіти; створення проєктів, спрямованих на вирішення актуальних проблем в освіті; модернізацію освітнього процесу на різних рівнях, в тому числі конкретного закладу освіти.

У процесі дослідження з'ясовано важливість освітнього середовища для розвитку особистості, яке у найширшому розумінні трактують як оточення,

яке складається із сукупності природних, матеріальних, соціальних чинників, що прямо чи опосередковано впливають на людину. Виявлено, що в останні десятиліття актуалізувались дослідження феномену освітнього середовища (С. Дерябо, Ю. Кулюткін, Л. Новікова, В. Панов, В. Слободчиков, С. Тарасов, В. Ясвін), активно упроваджується середовищний підхід в освіту (О. Артюхіна, М. Братко, В. Желанова, Ю. Мануйлов, В. Новиков, С. Шацький). Зроблено висновок, що реалізація середовищного підходу в дошкільній освіті зумовлює створення специфічного середовища – «світу дитинства». З'ясовано, що освітнє середовище закладу дошкільної освіти за своєю сутністю має об'єктивні можливості відігравати роль чинника цілісного особистісного розвитку дитини дошкільного віку та є системним утворенням, особливим комплексом умов, матеріальних і нематеріальних ресурсів закладу дошкільної освіти.

У науковому дискурсі освітнє середовище закладу дошкільної освіти розглядається як: предметно-розвивальне (К. Крутій, М. Монтессорі, С. Новосьолова, С. Русова, Р. Шгайнер), соціальне (К. Ушинський), предметно-просторове (С. Тихеева), дидактично-ігрове (Ф. Фребель), здоров'язбережувальне (Л. Лохвицька), інформаційно-освітнє (Л. Фамілярська), інклюзивне (Ю. Найда, Н. Софій). Системний підхід до аналізу дошкільного освітнього середовища пропонують американські учені, засновники Інституту оцінювання середовища раннього дитинства (Environment Rating Scales Institute) Т. Хармс (Т. Harms), Р. М. Кліфорд (R. M. Clifford), розробники спеціальної методики, яка постійно оновлюється. Це Шкала оцінки середовища раннього дитинства (Early Childhood Environment Rating Scale®, Revised (ECERS-3), яка включає 6 підшкал, 35 параметрів, 468 індикаторів та передбачає оцінку всього, з чим та з ким взаємодіє дитина: просторову організацію групової кімнати; розташування умеблювання для гри, навчання, усамітнення, розвитку великої моторики; рівня забезпечення здоров'язбереження та безпеки, мовленнєвої, навчально-пізнавальної діяльності; організацію індивідуалізованого навчання й учіння; рівня психологічного комфорту дитини. Зазначена шкала забезпечує контрольованість та результативність проектування ідеального освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

Проведений аналіз нині чинних підходів до виокремлення структур освітнього середовища (М. Братко, Н. Денисенко, Ю. Кулюткін, Г. Мешко, С. Новосьолова, О. Писарчук) та власна наукова позиція дозволила виокремити у структурі освітнього середовища закладу дошкільної освіти такі компоненти: просторово-предметний, соціально-комунікативний, психолого-дидактичний, пізнавально-мотиваційний, освітній. Встановлено, що належним чином спроектоване освітнє середовище закладу дошкільної освіти має відповідати Базовому компоненту дошкільної освіти; реалізовувати варіативність програм, форм, методів дошкільної освіти; сприймати як цінність унікальність кожної дитини; враховувати запити дитини; бути відкритим до її особистості.

Проаналізовано сучасний стан підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти, досліджено освітньо-професійні програми, навчальні плани підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст», першого

(бакалаврського) освітнього рівня різних ЗВО України (центрального, західного, східного, південного регіонів, усього – 10). Аналіз уможливив висновок, що у більшості навчальних планів відсутні дисципліни, вивчення яких сприяло б формуванню у майбутніх фахівців дошкільної освіти готовності до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Виявлено, що лише у змісті окремих навчальних дисциплін побіжно розглядається феномен освітнього середовища; більше уваги приділяється педагогічному проектуванню. На зазначених темах краще, однак недостатньо, акцентовано увагу в освітніх програмах підготовки бакалаврів, не відображено у змісті підготовки молодших спеціалістів. Відсутній окремий цілісний навчальний курс, який би об'єднував проблематику середовищного підходу та педагогічного проектування і дозволяв цілеспрямовано готувати майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Також зазначена проблематика не знайшла свого відображення у програмах практик.

Для з'ясування ставлення вихователів-практиків закладу дошкільної освіти до проблеми проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти проведено анкетування, яке дозволило констатувати, що: вихователі усвідомлюють потенціал освітнього середовища закладу дошкільної освіти для розвитку дітей дошкільного віку (77%); зацікавлені практичним аспектом проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти (79%); підтримують доцільність формування у студентів умінь проектувати освітнє середовище закладу дошкільної освіти (100%).

Отже, проведений теоретичний аналіз, вивчення освітньо-професійних програм, навчальних планів, оцінних суджень вихователів-практиків актуалізували пошук ефективних змісту, форм і методів підготовки майбутнього вихователя до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

У другому розділі – *«Зміст, форми і методи підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти у закладах вищої освіти»* – охарактеризовано готовність майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти; продіагностовано рівні готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти у процесі фахової підготовки; обґрунтовано зміст, форми і методи підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

Зазначено, що більшість дослідників, які вивчали готовність, визначають її як системний показник якості підготовки. Зроблено висновок, що фіксацію результату підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти доцільно здійснювати через готовність до цієї діяльності. Узагальнення наукових уявлень про готовність (І. Зимняя, С. Литвиненко, А. Ліненко, О. Маринівська, О. Матвієнко) як: мету і результат професійної підготовки до майбутньої діяльності; стан особистості, який дозволяє їй успішно виконувати професійні задачі; уможливило сформулювати дефініцію «готовність майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти» як інтегральне, системне, особистісне утворення, яке включає аксіологічний, когнітивний, праксеологічний, рефлексивний компоненти та забезпечує здатність вихователів проектувати освітнє середовище закладу дошкільної освіти.

Схарактеризовано компоненти готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти: аксіологічний (сформованість особистісних потреб та мотивів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти, упровадження середовищного підходу, ціннісне ставлення майбутнього вихователя до проектної культури, інтерес до проектних технологій та оволодіння ними, усвідомлення необхідності проектування результатів своєї діяльності); когнітивний (наявність у студентів теоретичних знань щодо середовищного підходу; типології середовищ; розвитку дитини дошкільного віку у спроектованому середовищі; загальних засад проектування; тенденцій та механізмів застосування проектних технологій в освіті; особливостей проектної професійної діяльності вихователя; проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти); праксеологічний (володіння дослідницькими, проектними та організаційно-комунікативними вміннями вихователя щодо проектування, прогнозування та оцінювання освітнього середовища закладу дошкільної освіти задля розвитку дитини дошкільного віку); рефлексивний (сформованість рефлексивних умінь здійснення самоаналізу та аналізу діяльності інших, саморегуляції та самоконтролю, самооцінки особистих досягнень в проектній діяльності; усвідомлення та оцінювання діяльності інших).

Для діагностики рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти обґрунтовано такі критерії: *ціннісно-мотиваційний, інформаційно-когнітивний, операційно-діяльнісний, професійно-рефлексивний*. Кожен із визначених критеріїв розкрито через систему показників, а також скорилево з компонентами готовності. Визначено рівні сформованості готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти: *високий, середній, низький*. Низький рівень готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти характеризується епізодичними потребами у проектній діяльності, спонуканні до активності в освітній діяльності, пов'язаній з оволодінням проектними знаннями й вміннями, середовищним підходом у системі дошкільної освіти. Середній рівень виявляється у наявності у майбутніх фахівців певної потреби у проектній діяльності, володінні базовими знаннями застосування проектних технологій в освіті, середовищного підходу в системі дошкільної освіти. Високий рівень засвідчує у майбутніх вихователів сформовану яскраво виражену потребу у проектній діяльності, наполегливість у досягненні своїх цілей; позитивний стійкий інтерес до середовищного підходу, проектних технологій та оволодіння ними; глибокі знання щодо середовищної взаємодії, загальних засад проектування.

Відповідно до розробленого діагностичного інструментарію проведено опитування студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта, освітнього рівня молодший спеціаліст чотирьох фахових коледжів. Результати опитування студентів показали, що тільки 25% респондентів розуміються на теорії та володіють понятійним апаратом педагогічного проектування та середовищного підходу (когнітивний компонент). 66,22% опитуваних мають мотивацію щодо спеціальної підготовки в означеному напрямі (аксіологічний компонент). Лише 25,6% респондентів вже мають досвід проектної діяльності у закладі дошкільної освіти під час проходження

педагогічної практики (праксеологічний компонент). Тільки 49,4% респондентів усвідомлюють необхідність аналізу, оцінки та корекції власної проєктної діяльності (рефлексивний компонент). Отримані результати засвідчили необхідність обґрунтування змісту, форм і методів підготовки майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти, що представлено посиленням змісту навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності» темами, які розкривають сутність середовищного підходу в освіті, особливості проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти; розробленням навчальної програми дисципліни «Проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти»; оновленням змісту програм практик та позааудиторної роботи.

Визначено форми навчання студентів, які є найбільш ефективними для формування готовності майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти: проблемні лекції, лекції-конференції, лекції-дискусії, лекції-візуалізації, лекції-практикуми, гостьові лекції, практичні заняття; онлайн-вебінари; семінарські заняття: семінари-дискусії, web-семінари; навчальні тренінги; індивідуальна та самостійна робота; дослідницька проєктна робота; консультації; майстер-класи; виїзні заняття на базі опорних закладів дошкільної освіти; студентський педагогічний клуб «Steps»; клуб «Людина професії». Виокремлено сукупність методів навчання: *проблемні* – метод проблемного навчання (Problem-Based Learning), SWOT-аналіз, «Шість капелюхів мислення», «Дерево рішень», інтелектуальні карти; *ігрові* – педагогічні ігри (рольові, ділові, імітаційні, симуляційні), пізнавальні квести; *інтерактивні* – кейс-метод, коуч-техніки, технології тьюторингу; *проєктні* – проєкти, коворкінги, портфоліо майбутнього вихователя, які стали основою для експериментальної роботи.

У третьому розділі – «*Експериментальна перевірка змісту, форм і методів підготовки майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти у процесі фахової підготовки*» – представлено програму експериментальної роботи, здійснено її аналіз та оцінено ефективність.

Для перевірки ефективності обґрунтованих змісту, форм і методів упродовж 2017-2020 рр. проведено експеримент, що передбачав чотири етапи (підготовчий, констатувальний, формувальний, контрольний).

До експериментальної роботи було залучено Фаховий коледж «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка, Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені Івана Франка, Комунальний заклад Сумської обласної ради «Лебединський педагогічний фаховий коледж імені А.С.Макаренка». Сформовано експериментальну (150 осіб) та контрольну (168 осіб) групи студентів; групу вихователів-практиків з досвідом роботи понад 3 роки. Розроблено діагностичний інструментарій (анкети, комплексний тест для визначення рівня знань майбутніх вихователів щодо проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти, теми для есе, психологічні тестові діагностики) та сплановано комплекс діагностичних процедур.

Формувальний етап експерименту був спрямований на впровадження обґрунтованих змісту, форм і методів підготовки майбутніх вихователів

до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти; актуалізувалися знання про середовищний підхід, особливості проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Експериментальна робота здійснювалась у межах визначених дисциплін («Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності») та дисципліни «Проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти» (застосовувались обґрунтовані форми й методи організації навчальної та квазіпрофесійної діяльності студентів: метод проблемного та проектного навчання; кейс-метод; спеціальні завдання та вправи: коуч-техніка «стратегії Уолта Діснея», інтелектуальні карти, симуляції; віртуальний тьюторіал; ігрові технології); під час проходження студентами різних видів практик (професійні кейси, тьюторський супровід) та різних видів позааудиторної активності: клуб «Людина професії» (гостьові лекції із запрошенням фахівців у режимі on-line, зустрічі з успішними випускниками, майстер-класи), педагогічний клуб «Steps» (професійні тренінги, пізнавальні квести, коворкінги, інтерактивно-рефлексивні заняття, онлайн-вебінари з актуальних проблем сучасної дошкільної освіти), соціальний проект «З Києвом і для Києва» (освітня робота з дітьми дошкільного віку).

На контрольному етапі експерименту проведено підсумковий зріз готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти; оброблено здобуті емпіричні дані; здійснено порівняльний аналіз результатів у контрольних і експериментальних групах. Зміни сформованості компонентів готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти та їхня позитивна динаміка у експериментальній та контрольній групах наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка сформованості компонентів готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти контрольної та експериментальної груп за рівнями (%)

Компоненти	Рівні	Етапи			
		Констатувальний		Формувальний	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Аксіологічний	Високий	8,33	10,72	27,38	36,57
	Середній	66,07	67,40	67,82	62,66
	Низький	25,60	21,88	4,80	0,77
Когнітивний	Високий	12,50	13,50	17,26	40
	Середній	25	27,30	32,74	46,67
	Низький	62,50	59,20	50	13,33
Праксеологічний	Високий	9,52	10,77	16,50	34
	Середній	41,67	44	55,62	62,67
	Низький	48,81	45,23	27,88	3,33
Рефлексивний	Високий	22,62	24,83	38,70	49,23
	Середній	27,98	28,60	38,70	46
	Низький	49,40	46,57	22,60	4,77

Аналіз отриманих результатів засвідчив, що впровадження запропонованих змісту, форм і методів підготовки майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти вплинуло на позитивну динаміку змін у готовності студентів експериментальної групи. Сформованість готовності студентів експериментальної групи на високому рівні складає 39,83 %, тоді як у контрольній групі – 13,24 %. На середньому рівні сформованість готовності у студентів експериментальної групи визначено 54,62 %, у студентів контрольної групи – 40,18 %. На низькому рівні сформованість готовності у студентів експериментальної групи визначено 5,55 %, у студентів контрольної групи – 46,58 %. Узагальнені результати оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти представлено на рисунку 2.

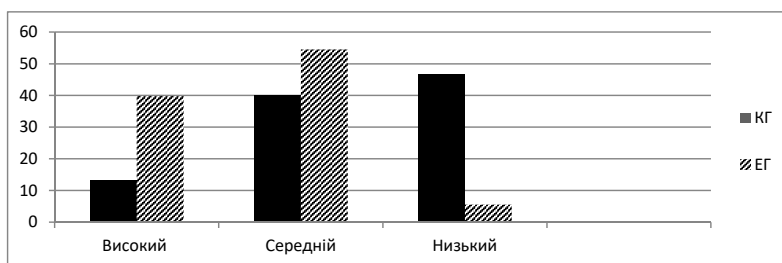

Рис. 2. Динаміка рівнів сформованості готовності респондентів контрольної та експериментальної груп до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти

Достовірність результатів дослідження перевірено за допомогою методів математичної статистики (критерій Пірсона (χ^2)).

Результати завершеної дослідно-експериментальної роботи дають змогу стверджувати, що мета дослідження досягнута, поставлені завдання реалізовано.

ВИСНОВКИ

Проведені теоретичні розвідки та здійснена експериментальна робота засвідчили ефективність розв'язання актуальної наукової проблеми підготовки майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти та уможливили зробити висновки.

1. На основі аналізу теоретичних джерел та практики підготовки майбутніх вихователів з'ясовано, що підготовка майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти як наукова проблема має міждисциплінарний характер. Проаналізовані концепції дозволили виокремити сукупність методологічних підходів до реалізації завдань дослідження: системний, середовищний, технологічний, аксіологічний, компетентнісний. Визначено варіативність підходів учених до тлумачення понять, які складають науковий

тезаурус дослідження. Зазначено, що здатність вихователя проєктувати освітнє середовище закладу дошкільної освіти впливає на якість освітньої діяльності у закладі дошкільної освіти та дозволяє здійснювати цілісний системний педагогічний вплив на особистість дитини.

Аналіз освітньо-професійних програм, навчальних планів підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст та освітнім рівнем бакалавр різних ЗВО України довів, що у більшості навчальних планів відсутні дисципліни, які б сприяли цілеспрямованій підготовці майбутніх фахівців з дошкільної освіти до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Не виявлено окремого цілісного навчального курсу, який би об'єднував проблематику середовищного підходу та педагогічного проєктування і дозволяв цілеспрямовано готувати майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

2. Систематизовано у групи базові поняття дослідження: поняття, які розкривають сутність професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти (освіта, дошкільна освіта, вища освіта, професійна підготовка, професійна підготовка вихователя, готовність, готовність майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти); поняття, які описують особливості проєктних освітніх технологій (проєкт, педагогічне проєктування, проєктна діяльність); поняття, які стосуються середовищного підходу в освіті (середовище, середовищний підхід, освітнє середовище, освітнє середовище закладу дошкільної освіти).

З'ясовано, що підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти це багатофакторний, спеціально організований освітній процес, результатом якого є готовність особистості до ефективного здійснення професійної діяльності в галузі дошкільної освіти на основі сукупності визначених компетентностей, знань, умінь, навичок. Визначено зміст поняття «підготовка майбутнього вихователя до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти» як складову професійної підготовки вихователя, що є цілеспрямованим, планомірним, організованим процесом формування системних знань про дитину, освітнє середовище, середовищний підхід в освіті, педагогічне проєктування та фахових умінь, що забезпечують зорієнтованість на розвиток і саморозвиток індивідуальності вихованця в спеціально спроектованому та реалізованому освітньому середовищі закладу дошкільної освіти.

З'ясовано, що освітнє середовище закладу дошкільної освіти за своєю сутністю має об'єктивні можливості відігравати роль чинника цілісного особистісного розвитку дитини дошкільного віку та є системним утворенням, особливим комплексом умов, матеріальних і нематеріальних ресурсів закладу дошкільної освіти.

Уточнено зміст поняття «педагогічне проєктування» як прогностичну освітню діяльність педагога, що покликана забезпечити реалізацію ідей гуманістичної особистісно-зорієнтованої системи освіти; створення проєктів, спрямованих на вирішення актуальних проблем в освіті; модернізацію освітнього процесу на різних рівнях, в тому числі конкретного закладу освіти.

3. Для фіксації результатів експериментальної роботи введено поняття «готовність майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти» як інтегральне, системне, особистісне утворення, яке включає аксіологічний, когнітивний, праксеологічний, рефлексивний компоненти та забезпечує здатність вихователів проектувати освітнє середовище закладу дошкільної освіти. Визначено, обґрунтовано та схарактеризовано компоненти структури готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти (аксіологічний, когнітивний, праксеологічний, рефлексивний); для діагностики сформованості зазначених компонентів розроблено критерії (ціннісно-мотиваційний, інформаційно-когнітивний, операційно-діяльнісний, професійно-рефлексивний); показники та рівні (високий, середній, низький).

Для виявлення стану готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти розроблено діагностичний інструментарій: опитувальники, анкети, тести, навчальні проекти, есе.

4. Розроблено та обґрунтовано зміст, форми і методи підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти: розширено змістове наповнення навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності»; розроблено робочу навчальну програму дисципліни ««Проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти» (для студентів III курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст»/освітньо-професійного ступеню фаховий молодший бакалавр спеціальності 012 Дошкільна освіта); оновлено зміст програм практик та позааудиторної роботи; визначено форми навчання студентів, які є найбільш ефективними для формування готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти: проблемні лекції, лекції-конференції, лекції-дискусії, лекції-візуалізації, лекції-практикуми, гостьові лекції; практичні заняття; онлайн-вебінари; семінарські заняття: семінари-дискусії, web-семінари; навчальні тренінги; індивідуальна та самостійна робота; дослідницька проєктна робота; консультації; майстер-класи; виїзні заняття на базі опорних закладів дошкільної освіти; студентський педагогічний клуб «Steps»; клуб «Людина професії». Виокремлено сукупність методів навчання: проблемні – метод проблемного навчання (Problem-Based Learning), SWOT-аналіз, «Шість капелюхів мислення», «Дерево рішень», інтелектуальні карти; ігрові – педагогічні ігри (рольові, ділові, імітаційні, симуляційні), пізнавальні квести; інтерактивні – кейс-метод, коуч-техніки, технології тьюторингу; проєктні – проєкти, коворкінги, портфоліо майбутнього вихователя, які стали основою для експериментальної роботи.

Перевірена ефективність обґрунтованих змісту, форм і методів підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Аналіз та узагальнення результатів формувального етапу експерименту дослідження дозволило встановити позитивну динаміку кількісно-якісних змін на усіх рівнях сформованості готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Отримані результати засвідчують збільшення кількості студентів експериментальної групи, які мають високий та середній рівень. Водночас спостерігається зменшення кількості студентів низького рівня

сформованості готовності до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

За допомогою методів математичної статистики (критерій узгодженості Пірсона (χ^2)) доведено ефективність обґрунтованих змісту, форм і методів підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

Проведене дослідження не вичерпує всіх його аспектів. Перспективою подальшого наукового пошуку може бути вивчення зарубіжного досвіду щодо проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти; розвиток проектної компетентності майбутніх вихователів засобами дистанційного навчання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Кошіль О. П. Педагогічний потенціал освітнього середовища дошкільного навчального закладу. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка* : зб. наук. пр. 2017. № 27. С. 95–99.

2. Кошіль О. П. До питання про сутнісний зміст поняття «педагогічне проектування». *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. 2017. Т. 3, № 76. С. 135–139.

3. Кошіль О. П. Освітнє середовище дошкільного навчального закладу: генеза та сутнісний зміст поняття. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3-4 (18-19). С. 150–162.

4. Кошіль О. П. Освітнє середовище і розвиток дитини: ретроспективний аналіз. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. 2017. Т. 1, № 78. С. 25–29.

5. Кошіль О. П. Структура готовності майбутнього вихователя до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу: теоретичний аспект. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. № 3. С. 18–22.

6. Кошіль О. П. Особливості формування проектної компетенції у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1-2 (20-21). С. 303–311.

7. Koshil O. Status of readiness of future educators to design the educational environment of preschool education institution. *Polish journal of science*. 2021. № 35, vol. 2. P. 39–42.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження

1. Кошіль О. П. Інновації в дошкільній освіті – актуальна проблема сьогодення. *Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії* : зб. тез наукових робіт Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 21 верес. 2013 р. Київ : ГО «Київ. наукова організація педагогіки та психології», 2013. С. 60–64.

2. Кошіль О. П. Проблема професійної компетенції вихователів дітей дошкільного віку. *Актуальні питання сучасної педагогіки* : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Острого, 1-2 листоп. 2013 р. Херсон : Гельветика, 2013. С. 55–59.

3. Кошіль О. П. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних закладів до роботи за Базовим компонентом дошкільної освіти. *Стандарти дошкільної освіти*:

дискурс науки і практики : матеріали Всеукр. науково-практ. конф., м. Київ, 11 квітня 2014 р. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. С. 148–154.

4. Кошіль О. П. Освітнє середовище і його вплив на особистість у працях Софії Русової. *Педагогічна персоналістика: теорія, історія, освітня практика*» присвячена 160-річчю від дня народження С. Русової : зб. матеріалів І Всеукр. науково-практ. Інтернет-конференції, м. Івано-Франківськ, 25 лютого 2016 р. / Прикарпат. нац.ун-т імені Василя Стефаника. 2016. С. 231–235.

5. Кошіль О. П. Проблема підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до проектування освітнього середовища. *Професійний розвиток та управління людськими ресурсами в системі післядипломної педагогічної освіти в контексті трансформації освіти України* : зб. матеріалів Всеукр. науково-практ. конф., м. Київ, 28 жовт. 2016 р. Київ : УМО НАПН України, 2016. С. 524–527.

6. Кошіль О. П. Освітнє середовище як чинник розвитку особистості дитини дошкільного віку. *Наступність дошкільної та початкової освіти в контексті соціальної мобільності* : зб. матеріалів регіонального теоретико-практичного семінару, м. Львів, 20 січня 2017 р. Львів : Львів. нац. ун-т імені Івана Франка, 2017. С. 98–100.

7. Кошіль О. П. Особистість педагога в контексті педагогіки добра І.А. Зязюна. *Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності та майбутнього* : зб. І Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 30-31 березня 2017 р. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. С. 153–155.

8. Кошіль О. П. Освітнє середовище навчального закладу як фактор розвитку особистості. *Теоретико-методичні основи підготовки конкурентоздатних фахівців у контексті сучасного ринку праці* : зб. науково-практ. конф., м. Кривий Ріг, 6 квітня 2017р. Кривий Ріг : КПГТЛ, 2017. С. 408–412.

9. Кошіль О. П. Формування проектної компетенції майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах вищого навчального закладу. *Психологія і педагогіка: актуальні питання* : зб. тез наукових робіт учасників Міжнар. науково-практ. конф., м. Харків, 7-8 квітня 2017р., Харків : Центр пед. досліджень, 2017. С. 52–57.

10. Кошіль О. П. Особливості підготовки майбутніх вихователів до педагогічного проектування. *Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи* : зб. тез наукових робіт учасників ІІІ Міжнар. науково-практ. конф. пам'яті професора Петра Столярчука, м. Львів, 11-12 травня 2017р. Львів : Нац. Ун-т «Львівська політехніка», 2017. С. 86–87.

11. Кошіль О. П. Освітнє середовище дошкільного навчального закладу як чинник мовленнєво-комунікативного розвитку дітей дошкільного віку. *Формування мовної особистості інформаційної доби* : матеріали Всеукр. науково-практ. інтернет-конференції, м. Київ, 30 травня 2017 р. / ІППО, Київ. ун-ту імені Бориса Грінченка. URL: <http://ippo.kubg.edu.ua/content/12985#more-12985> (дата звернення: 09.04.2021).

12. Кошіль О. П. Особливості мотивації майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти до проектної діяльності в контексті професійної мобільності. *Перспективні шляхи розвитку наукової думки* : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 27-28 січня 2018 р. Київ : МЦНД, 2018. С. 41–42.

13. Кошіль О. П. Формування проектних вмінь у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти: практичний аспект. *Педагогічні інновації в освітньому просторі сучасного вищого навчального закладу* : матеріали Всеукр. (заочної) науково-практ. конф., м. Київ, 16 березня 2018 р. / За заг. Т. Г. Камінської. Київ, 2018. С. 38–41.

14. Кошіль О. П. Підготовка майбутніх фахівців в умовах коледжу: компетентнісний підхід. *Підготовка конкурентоздатних фахівців: виклики сучасності* : матеріали Всеукр. науково-практ. конф., м. Кривий Ріг, 25-26 квіт. 2018 р., Кривий Ріг : КПГТЛ, 2018. Т. 2. С. 305–310.

15. Кошіль О. П. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до реалізації середовищного підходу в дошкільній освіті. *Актуальні проблеми початкової освіти та інклюзивного навчання* : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 3-4 травня 2018 р. Львів : Львів. нац. ун-т імені Івана Франка, 2018. С. 36–38.

16. Кошіль О. П. Проектна діяльність як необхідний компонент професійної підготовки майбутнього вихователя. *Теоретико-методичні основи підготовки конкурентоздатних фахівців у контексті сучасного ринку праці» (з іноземною участю* : матеріали Другої Всеукр. науково-практ. конф., м. Кривий Ріг, 31 жовт. – 1 листоп. 2019 р., Кривий Ріг : КПГТЛ, 2019. Т. 2. С. 120–123.

АНОТАЦІЇ

Кошіль О. П. Підготовка майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021.

Дисертаційна робота присвячена теоретичному та експериментальному дослідженню проблеми підготовки майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Обґрунтовано поняття: «підготовка майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти» як складову професійної підготовки вихователя, що є цілеспрямованим, планомірним, організованим процесом формування системних знань про дитину, освітнє середовище, середовищний підхід в освіті, педагогічне проєктування та фахових умінь, що забезпечують зорієнтованість на розвиток і саморозвиток індивідуальності вихованця в спеціально спроектованому та реалізованому освітньому середовищі закладу дошкільної освіти; «готовність майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти» як інтегральне, системне, особистісне утворення, яке включає аксіологічний, когнітивний, праксеологічний, рефлексивний компоненти та забезпечує здатність вихователів проєктувати освітнє середовище закладу дошкільної освіти. Визначено структуру готовності майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти (аксіологічний, когнітивний, праксеологічний, рефлексивний компоненти); розроблено

критеріально-діагностичний апарат для визначення рівнів готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти: критерії (ціннісно-мотиваційний, інформаційно-когнітивний, операційно-діяльнісний, професійно-рефлексивний), показники та рівні (низький, середній, високий). Обґрунтовано зміст, форми і методи підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Уточнено зміст понять дослідження: «освітнє середовище закладу дошкільної освіти», «педагогічне проектування».

Розроблено навчальну програму дисципліни «Проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти».

Ключові слова: проектування, середовище, освітнє середовище, готовність майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти, професійна підготовка, підготовка майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

Кошиль О. П. Подготовка будущих воспитателей к проектированию образовательной среды учреждения дошкольного образования. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования – Киевский университет имени Бориса Гринченко, 2021.

Диссертация посвящена теоретическому и экспериментальному исследованию проблемы подготовки будущих воспитателей к проектированию образовательной среды учреждения дошкольного образования. Обосновано понятие «подготовка будущих воспитателей к проектированию образовательной среды учреждения дошкольного образования» как составляющую профессиональной подготовки воспитателя, что является целенаправленным, планомерным, организованным процессом формирования системных знаний о ребенке, образовательной среде, средовом подходе в образовании, педагогическом проектировании и профессиональных умений, что обеспечивают ориентирование на развитие и саморазвитие индивидуальности ребенка в специально спроектированной и реализованной образовательной среде учреждения дошкольного образования; «готовность будущих воспитателей к проектированию образовательной среды учреждения дошкольного образования» как интегральное, системное, личностное образование, включающее аксиологический, когнитивный, праксеологический, рефлексивный компоненты и обеспечивающее способность воспитателей проектировать образовательную среду учреждения дошкольного образования. Определена структура готовности будущих воспитателей к проектированию образовательной среды учреждения дошкольного образования (аксиологический, когнитивный, праксеологический, рефлексивный компоненты); разработан критериально-диагностический апарат для определения уровня готовности будущих воспитателей к проектированию образовательной среды учреждения дошкольного образования: критерии (ценностно-мотивационный, информационно-когнитивный, операционно-деятельностный, профессионально-рефлексивный), показатели и уровни (низкий, средний, высокий). Обосновано содержание, формы и методы

подготовки будущих воспитателей к проектированию образовательной среды учреждения дошкольного образования. Уточнено содержание понятий исследования: «образовательная среда учреждения дошкольного образования», «педагогическое проектирование».

Разработана учебная программа дисциплины «Проектирование образовательной среды учреждения дошкольного образования».

Ключевые слова: проектирование, среда, образовательная среда, готовность будущих воспитателей к проектированию образовательной среды учреждения дошкольного образования, профессиональная подготовка, подготовка будущих воспитателей к проектированию образовательной среды учреждения дошкольного образования.

Koshil O.P. Future educators preparation to design the educational environment of preschool institution. - Manuscript.

The thesis for a degree of Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.04 – «Theory and Methodology of Professional Education». – Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, 2021.

The thesis is aimed at theoretical and experimental research of the problem of future educators preparation to design the educational environment of the preschool institution. The concept: «future educators preparation to design the educational environment of preschool institution» as a component of professional training of educators, which is a purposeful, planned, organized process of forming systemic knowledge about the child, educational environment, environmental approach in education, pedagogical design and professional skills provide focus on the development and self-development of the child in a specially designed and implemented educational environment of preschool institution; «future educators readiness to design the educational environment of preschool institution» as an integrated, systemic, personal education, which includes axiological, cognitive, praxeological, reflective components and provides the ability of educators to design the educational environment of preschool institution.

Conclusions are drawn that the implementation of the environmental approach in preschool education leads to the creation of a specific environment – «childhood world», and the educational environment of preschool institution in its essence has objective opportunities to play the role of holistic personal development of a preschool child and is a systemic education, a special set of conditions, material and intangible resources of the preschool institution.

The content of the concept «pedagogical design» as a prognostic educational activity of an educator, designed to ensure the implementation of the ideas of a humanistic personality-oriented education system has been specified; creation of projects aimed at solving current problems in education; modernization of the educational process at various levels, including a specific educational institution.

The structure of future educators readiness to design the educational environment of the preschool institution (axiological, cognitive, praxeological, reflexive components) has been determined; a criterion-diagnostic apparatus for determining the level of future educators readiness to design the educational environment of preschool institution: criteria

(value-motivational, information-cognitive, operational-activity, professional-reflexive), indicators and levels (low, medium, high) has been developed. The content, forms and methods of future educators preparation to design the educational environment of a preschool institution have been substantiated. The content of the research concepts: «educational environment of a preschool institution», «pedagogical design» has been clarified.

The practical significance of the research results is to develop a syllabus of the course «Designing the educational environment of preschool institution» (for third-year students of educational qualification level «junior specialist» / educational and professional degree of professional junior bachelor specialty 012 Preschool education); updating the internship programs of future preschool education specialists, developing professional cases that contain targeted professional and pedagogical tasks, which provide the formation of practical skills and abilities to apply project technologies, practice and improve professional skills.

Key words: design, environment, educational environment, future educators readiness to design the educational environment of preschool institution, professional training, future educators preparation to design the educational environment of preschool institution.

Підписано до друку 02.03.2021 р. Формат видання 60x84/16.

Ум. др. арк. 1,4. Тираж 104 пр. Зам. № 1-33.

Київський університет імені Бориса Грінченка.

04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

Свідоцтво про внесення до Державного Реєстру

ДК № 4013 від 17.03.2011 р.